

*Projektens spridning
mellan fokusområden
inom lokalt ledd
utveckling i
landsbygdsprogrammet*

Uppgifterna gäller stöd inom landsbygdsprogrammet fram till och med den 28 november 2019

Uppföljningen är gjord av Tina Wallin

Sammanfattning

- Det vanligaste fokusområdet för landet som helhet är 6b (främja lokal utveckling på landsbygden), där sammanlagt 60 procent av projekten drivs. Ytterligare 28 procent drivs inom fokusområde 6a (främja diversifiering, utveckling och skapande av nya småföretag och arbetstillfällen).
- Lokalt finns det mycket variation. Andelen projekt som drivs inom fokusområde 6b är som lägst 24 procent (Leader Nordvästra Skaraborg) och som högst 95 procent (Lappland 2020). Dock är andelen för hela prioritering 6 relativt hög nästan överallt.
- Leaderområdenas lokala utvecklingsstrategier indikerar en vilja att jobba bredare och ha större spridning på projekt än vad de hittills beviljade projekten visar. Programperioden är dock inte över än så en del förändringar kan ske.

Om lokalt ledd utveckling i landsbygdsprogrammet

Lokalt ledd utveckling är en åtgärd som använder sig av den så kallade leadermetoden och finns inom bland annat landsbygdsprogrammet. Kärnan i metoden består av fyra saker: (1) lokal förankring; (2) underifrånperspektiv; (3) trepartnerskap; och (4) nytänkande. Genom fokus på dessa aspekter är metoden bra på att länka ihop resurser och aktörer på lokal nivå.

Leadermetoden innebär alltså att utvecklingen ska vara anpassad till det lokala området och dess förutsättningar. Dessutom ska initiativen komma från de som bor och verkar i området. Ett trepartnerskap innebär att offentlig sektor, privat sektor och ideell sektor ska arbeta tillsammans med den lokala utvecklingen och att ingen av dem ska ha en egen majoritet. Att arbeta nytänkande kan betyda flera olika saker, till exempel att man arbetar på ett annorlunda sätt eller att man gör något som tidigare inte gjorts i området.

För att kunna arbeta med lokal utveckling på det här sättet finns det 48 stycken så kallade leaderområden med varsitt LAG där representanter från de tre sektorerna finns med. De arbetar och prioriterar projekt utifrån varje områdes lokala utvecklingsstrategi som beskriver nuläge och utmaningar för respektive område. I leaderområdena finns möjlighet att fördela pengar mellan projekt som kommer från fyra olika europeiska struktur- och investeringsfonder. Fonderna samordnas i tre svenska program. Det största av dem är landsbygdsprogrammet som har en total budget på ca 1,65 miljarder kronor. Pengarna går både till projekt och drift av verksamhetskontoren.

Med den här uppföljningen vill jag undersöka spridningen mellan olika fokusområden och prioriteringar inom lokalt ledd utveckling i landsbygdsprogrammet. Detta ger en uppfattning om vilka områden inom landsbygdsprogrammet leaderområdena jobbar med.

Projekt inom lokalt ledd utveckling kan bedrivas inom flera olika fokusområden

I landsbygdsprogrammet finns det en mängd olika åtgärder utöver lokalt ledd utveckling. Gemensamt för alla är att de ska syfta till de prioriteringar som har tagits fram för programmet på EU-nivå. Varje prioritering har minst två olika underkategorier som kallas för fokusområden. Dessa visas i en sammanställning i tabell 1. Ett par fokusområden ingår inte i Sveriges landsbygdsprogram och de visas i ljusare text i tabellen.

Tabell 1 Prioriteringar och fokusområden i landsbygdsprogrammet

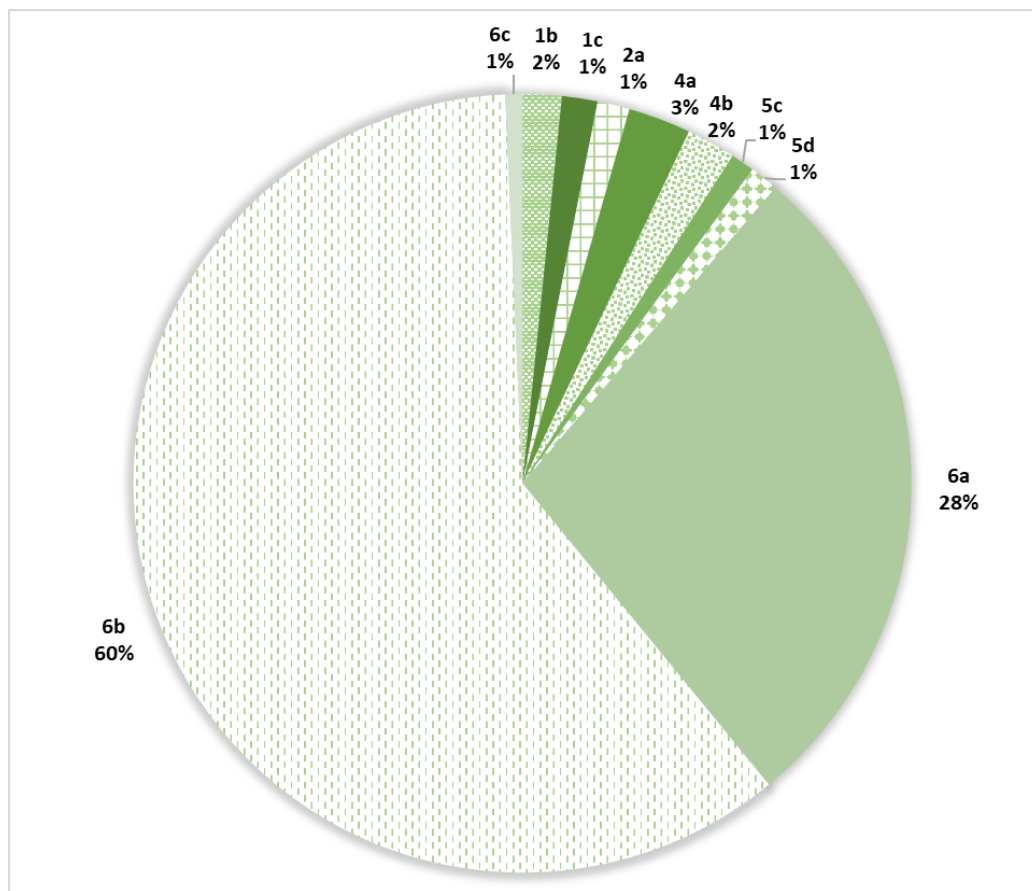
1. Främja kunskapsöverföring och innovation inom jordbruk och på landsbygden	
1a	Främja innovation, samarbete och kompetensutveckling på landsbygden
1b	Stärka banden mellan jordbruk och livsmedelsproduktion samt forskning och innovation, även i syfte att utveckla miljöledning och miljö kvalitet
1c	Främja livslångt lärande inom jordbruk
2. Förbättra lönsamheten och konkurrenskraften i alla typer av jordbruksföretag och i alla regioner, samt främja innovativ jordbruksteknik och hållbart skogsbruk	
2a	Konkurrenskraft, omstrukturering, diversifiering inom jordbruk, trädgård, rennäring och skogsbruk
2b	Underlätta för unga med rätt kompetens att starta företag inom jordbruk-, trädgård- samt rennäring
3. Förbättra djurvälstånd och organisationen av livsmedelskedjan, inklusive bearbetning och marknadsföring av jordbruksprodukter	
3a	Förbättra konkurrenskraften genom kort livsmedelskedja samt bättre djurvälstånd
3b	Stödja riskhantering inom jordbruket (ingår inte i det svenska programmet)
4. Återställa, bevara och främja ekosystem kopplade till jord- och skogsbruk	
4a	Återställa, bevara och förbättra den biologiska mångfalden
4b	Förbättra vattenförvaltningen och hanteringen av gödsel- och växtskyddsmedel
4c	Förebygga markerosion och förbättra markskötsel
5. Främja resurseffektivitet och stödja övergången till en koldioxidsnål och klimattålig ekonomi inom jordbruket	
5a	Effektivisera vattenanvändning inom jordbruket (ingår inte i det svenska programmet)
5b	Effektivisera energianvändningen inom jordbruket (detta ingår i 5C i det svenska programmet)
5c	Främja tillgång till och användning av energi från förnybara källor och andra förnybara biologiska resurser som inte är avsedda till livsmedel.
5d	Minska utsläpp av växthusgaser och ammoniak
5e	Främja koldioxidbindning inom jord- och skogsbruk (ingår inte i det svenska programmet)
6. Främja social utveckling och skapa ekonomisk utveckling på landsbygden	
6a	Främja diversifiering, utveckling och skapande av nya småföretag och arbetstillfällen
6b	Främja lokal utveckling på landsbygden
6c	Anläggning och projektering av passiv bredbandsstruktur

Det fokusområde som mest kopplar till åtgärden för lokalt ledd utveckling är 6b – främja lokal utveckling på landsbygden. Det är också inom det fokusområdet som budgeten för lokalt ledd utveckling finns. Konsekvensen av detta är att oavsett vilken inriktning specifika projekt har inom lokalt ledd utveckling dras pengarna alltid från en budget som ligger inom fokusområde 6b.

60 procent av projekten syftar till att främja lokal utveckling på landsbygden

Trots att hela budgeten för lokalt ledd utveckling är kopplad till ett fokusområde har leaderområdena möjlighet att stötta projekt som arbetar med olika frågor utanför fokusområde 6b om de anses vara relevanta för den lokala bygden. På grund av detta klassificeras alla projekt till ett fokusområde när den sökande väljer inriktning i ansökan om stöd. Detta ger en mer rättvis bild av vad projekten syftar till.

Fram till november 2019 hade ca 1 400 ärenden beviljats inom lokalt ledd utveckling i landsbygdsprogrammet. Exklusive de stöd som ges till leaderområdena för att driva verksamhetskontoren. Figur 1 visar fördelningen mellan de olika fokusområdena bland dessa ärenden.

Figur 1 Fördelning mellan fokusområden för ärenden inom lokalt ledd utveckling i landsbygdsprogrammet

Figur 1 visar att majoriteten (ca 60 procent) av alla projekt består av aktiviteter som är starkt kopplade till att främja lokal utveckling på landsbygden (6b). Den näst största kategorin (ca 28 procent) är fokusområde 6a – främja diversifiering, utveckling och skapande av nya småföretag och arbetstillfällen. Om man ser till hela prioritering 6, att främja social utveckling och skapa ekonomisk utveckling på landsbygden, omfattar den ca 90 procent av samtliga beviljade ärenden. Detta indikerar att möjligheten finns att jobba brett och genomföra aktiviteter inom programmets olika delar inte utnyttjas i någon större utsträckning i dagsläget.

Bland de ca 10 procent av ärendena (totalt 160 stycken) som inte räknas till prioritering 6 finns de flesta tillgängliga fokusområdena representerade. Störst del är 4a och 4b som tillsammans omfattar ca 5 procent av samtliga projekt. De två grupperna omfattar totalt 66 ärenden i hela landet hittills under programperioden. Trots att det är en tydlig koncentration på prioritering 6 finns det ändå en viss spridning till de andra prioriteringarna i landsbygdsprogrammet.

Stor lokal variation i projektni riktningar

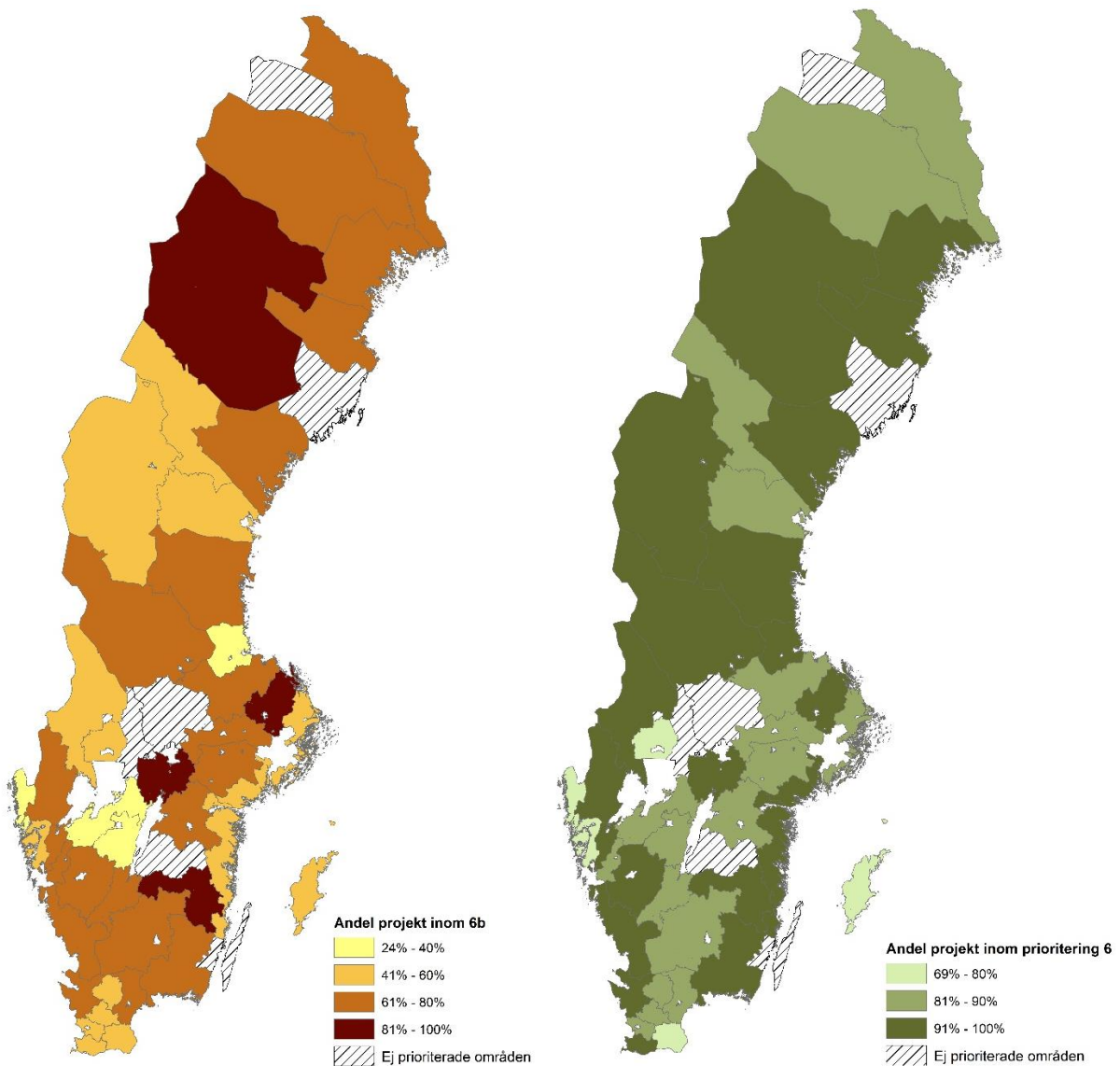
Trots en stor variation i andelen projekt som har fokusområde 6b som främsta syfte så arbetar de flesta nästan uteslutande med något inom prioritering 6 – främja social utveckling, bekämpa fattigdom och skapa ekonomisk utveckling på landsbygden. Hela 23 av 44 områden har minst 90 procent av sina projekt inom den prioriteringen.

De uppgifter som ligger till grund för figur 1 är baserade på nationell statistik. Det är stora skillnader om man bryter ner informationen per leaderområde. Dessa skillnader visas i figur 2 där den vänstra kartan visar andel av samtliga beviljade projekt inom fokusområde 6b och den högra kartan visar motsvarande andel inom hela prioritering 6.

Andelen projekt med fokus på att främja lokal utveckling på landsbygden, fokusområde 6b, varierar stort över landet. Den lägsta andelen har Leader Nordvästra Skaraborg med 24 procent och den högsta andelen har Lappland 2020 med 95 procent.

Om man ser på områden som Leader Nordvästra Skaraborg som ligger lågt med andelen projekt inom fokusområde 6b så har de istället många projekt inom fokusområde 6a. Den högra kartan i figur 2 visar att detta är ett generellt mönster i landet. Totalt finns det bara fem leaderområden som har en andel på max 80 procent som bidrar till prioritering 6. Dessa områden är i storleksordning: Leader sydöstra Skåne (69 procent), Leader Gute (69 procent), Leader södra Bohuslän (71 procent), Leader Närheten (77 procent) och Leader Bohuskust och Gränsbygd (79 procent). Två av dessa leaderområden har ganska få beviljade projekt totalt vilket gör att det räcker med bara ett par projekt som har ett fokusområde utanför prioritering 6 för att den procentuella fördelningen ska påverkas stort. De projekt som inte tillhör prioritering 6 i dessa områden ligger i stor uträkning inom prioritering 2 och 4.

Resultaten från uppföljningen visar att det generellt är få projekt som genomförs inom andra fokusområden än 6b och 6a. Både på en nationell nivå, men även lokalt på många ställen i landet. Detta visar att leaderområdena främst jobbar med generell landsbygdsutveckling, men också specifikt med att främja sysselsättning. Detta är vad man kan förvänta sig, eftersom ett vanligt mål inom lokalt ledd utveckling oavsett fond är just sysselsättning.

Figur 2 Den vänstra kartan visar andelen beviljade ärenden endast inom fokusområde 6b. Den högra kartan visar fördelning av projekt inom prioritering 6, som består av fokusområde 6a, 6b och 6c, för alla beviljade ärenden inom lokalt ledd utveckling i landsbygdsprogrammet.

Projekten har liknande inriktningar som förra programperioden

I förra programperioden genomfördes lokalt ledd utveckling under namnet Leader som innehöll fyra olika åtgärder. Tre åtgärder (411, 412 och 413) omfattade det som i nuvarande programperiod kallas genomförandeprojekt och en åtgärd (421) omfattade samarbetsprojekt. Statistik över antal projekt inom de tre genomförande åtgärderna för konkurrenskraft (411), markförvaltning och miljö (412) samt livskvalitet (413), visar att majoriteten av projekten (ca 79 procent) genomfördes inom åtgärd 413. Det kan jämföras ungefär med de 62 procent som genomförs inom fokusområde 6b i nuvarande period. Det verkar alltså som att majoriteten av projekten har en liknande inriktning idag.

Ca 15 procent av projekten genomfördes inom åtgärd 412, vilket kan jämföras med fokusområdena 4a, 4b och 4c inom prioritering 4 som i nuvarande program omfattar endast 5 procent. Den tredje åtgärden, 411, är närmast jämförbar med fokusområde 2a i det nuvarande programmet. I nuläget omfattar det endast en halv procent av alla projekt, men i förra programperioden omfattades ca 6 procent av genomförandeprojekten.

En genomgång av leaderområdenas nuvarande strategier visar att ungefär en femtedel av alla områden har som mål att förbättra kompetensutveckling lokalt, vilket tydligt kopplar till prioritering 1. Dessutom har ungefär hälften av de 44 områdena som mål att förbättra miljö, klimat och hållbar utveckling lokalt, vilket tydligt kopplar till både prioritering 4 och 5. Nästan alla områden har också som mål att jobba med näringslivsutveckling som delvis kan kopplas till prioritering 2. Det verkar alltså som att många områden har som mål att utnyttja programmets breda möjligheter, även om detta inte ses riktigt så tydligt bland de projekten som har blivit beviljade hittills. Ca 20 procent av budgeten för lokalt ledd utveckling i landsbygdsprogrammet finns kvar att använda för nya projekt så lite förändringar kan ske längre fram.